

Personliga pronomen? Om hen, viljan att veta och bekännelsen

Jag har funderat på fenomenet hen de senaste veckorna.

På vilka olika sätt kan vi förstå hen, vilka funktioner hen fått

i vår interaktion?

Hen kan förstås som ett ord som ersätter "han" eller "hon", "vederbörande" eller "någon av okänt kön". Hen används också för att referera till en person som inte identifierar sig som man eller kvinna. Man använder hen då man inte vet könet på en person och när man inte vill göra felaktiga antaganden. Man använder hen i text. Som ersättare av både hon och han. Här får ordet en rent teknisk funktion. Istället för det första, istället för de två. Som pronomen. Som finskans *hän*.

Att hen är den tredje parten i vår välkända könsdualism för tankarna till kön, trots att ordet ofta används för att tala om människor som inte alls känner att de har något kön. Eller om människor som har ett annat kön än hon eller han.

Att det bara finns ett stycke hen, ett ord för att beteckna en myriad av olikheter är mycket märkligt. Hur klarar hen av att stå som beteckning för "alla de andra" som är utanför dualismen?

Han hon och alla andra

Hur kom man inte på att man behöver typ minst fem olika hen för att ens försöka greppa den mångfald av kön och icke-kön som lever utanför hon och han? Jag menar, vi har ju kommit bort från tvåkönsmodellen för rätt länge sen. Det fanns ju fem kön redan på 90-talet!

Det har uppstått en viss svårighet för mig i att använda hen om mig själv. När jag pratar om andra försvinner svårigheten in i en önskan att kunna bemöta människor med respekt. Men när det gäller mig själv vet jag inte. Ja, jag vet ju inte vad hen betyder. Det känns som att jag blir kallad till något större – som att det är någon makt som ropar och lockar med sin dunkla belöning.

Är det inte lite underligt att man efter alla kurser och allt ifrågasättande och kritiskt tänkande hamnar i situationer där man på ett sätt hamnar att bekänna sitt kön?

Hon och han är lite klarare ändå, trots insikten om hur mångfacetterade betydelser även dessa ord har. Och hon eller han passar ju inte heller om ni frågar mig. Kanske jag inte åker fast för att jag ännu inte riktigt förstår vad hen betyder om ingen frågar? Och visst kan jag också undra vad allt folk kan mena när de kallar sig för hon eller han.

Sen har jag sett att man använder hen i bemärkelsen könsidentitet eller när man pratar om en person som inte är man eller kvinna. I denna bemärkelse kan man till exempel fråga vad någon har för pronomen. Det är ett sätt att respektera människors rätt till självdefinition när det gäller kön. Genom att ställa frågan antar man alltså att det finns flera än två kön. I denna bemärkelse visar sig kön som den etiska frågan som det är och det att hen utgör en möjlighet nuförtiden ser jag som riktigt fint. Hen möjliggör respektfullt bemötande.

Men, mina tankar förs längre bort från att se det respektfulla i frågan till att jag hör ett eko från bekännelsediskursen. Jag blir misstänksam och förbryllad. Varifrån kommer viljan att veta och vad händer när man bekänner "sitt kön". Det kan anses vara en rättighet att man får komma ut som sig själv genom sitt förhållande till kön. Varför behöver jag då känna att det ofta finns en gnutta skam här blandat med all stolthet och *pride*?

Jag påminns om någon rad som jag streckat under i **Foucaults** bok om att bekännelsen är en maktens teknik och att vi konstrueras som något visst genom den. Kanske det är just makten som tvingar fram bekännelsen och att det är den som kommer gåendes hand i hand med en gnutta skam?

Undrar vad man kommer ut som när man könsdeklarar Hen? Kommer man ut som könsneutral? Som tredje könet? Som queer eller trans? Vilka normer och vilken makt är det som samtidigt skapas? Hur får jag vara? Vilken normalitet framkallar sina avvikelser här? Vad förlorar jag förmågan att se?

Jag försöker henifiera mig själv, hen-anpassa mig.

Jag läser på internet om ett annat sätt att skapa könsneutralitet i text. Det är att skriva han/hon, alternativt hon/han. Grundantagandet är helt könat, hon eller han – man har bara inte bestämt vilket. Än. Konstigt att detta kan uppfattas som "könsneutralt".

Är det inte lite underligt att man efter alla kurser och allt ifrågasättande och kritiskt tänkande hamnar i situationer där man på ett sätt hamnar att bekänna sitt kön?

Ja, vilket väljer du? Vad vill man välja? Eller kanske man vet helt säkert och oproblematiskt och behöver inte välja? Hur kom man att veta det? Vill man bli satt i fel kategori för tusende gången och hålla sig på ytan trots det, eller kommer man ur skåpet som icke-hon, hon, han eller icke-han? Ger man utrymme åt den upproriska i sig som vägrar eller som inte klarar av att definiera eller säger man JA till det nya, till det subversiva, till den lilla skillnaden som hen MEDFÖR?

Jag har inget pronomen, det är inte relevant. Tvinga mig inte. Världen kan inte vara färdig än. Mitt kära lilla nej.

De flesta säger hon eller han. Att säga hon eller han betyder ju ändå så mycket här! Tänk bara... Hur manne det känns att säga "hon"? Det kan till och med låta en gnutta essentialistiskt, ja åtminstone trångt kanske. Eller så låter det skönt i ens öron, som något man alltid velat kunna säga högt inför folk! Att säga att man "är han" kan också föra med sig en sorg, en ångest eller en rädsla. Eller skam.

Och tror folk sen på en, eller blänger de på en när man väl får det ur sig? Godkänns min röst när jag säger det högt: "hänvisa till mig som han". Tvinga mig inte att misslyckas, snälla du. Sedan kan han tycka att det är gränslöst sorgligt att han som feminin transman för evigt dras in i oigenkännandets och felläsningarnas ensamma vacuum. Också hen, hen som är maskulin, blir dag efter dag kallad för han. Varför ser du inte mig vännen? Du "begreppar" inte mig, jag finns inte i din värld och medan din värld blir mindre, blir min lite ensammare.

Tänker på alla sammanhang där man lär sig att kön är en konstruktion. Att dess betydelser varierar historiskt och kontextuellt. Man lär sig att kön kan vara performativt. På kurser läser man Foucault som hävdar att det är viljan att veta, själva frågan och dess upprepning som skapar betydelsen. Ändå upprepar vi aldrig exakt samma betydelser. Vi lär oss att det nog går att ändra på betydelser genom skiftningar i upprepningar. Kanske det är det vi gör? Hen är subversiv. Man kan se införandet av hen som en liten skiftning, en subversiv upprepningsversion av hon och han. Det kan ju hända att detta är den enda möjligheten vi har till förändring.

Makten är så slug att den slingrar sig in just när vi känner att vi blir till som oss själva. Den foucaultska makten lurar oss också att tro på vårt motstånd. Den vill att vi ska tycka att vi både har rätt och blir rätt i motståndets värmande rus. Men trots det, trots att detta skulle vara en korrekt beskrivning av verkligheten och den produktiva maktens logik, tänker jag ändå ofta, ofta vila i min drömvärld, i min världsomfamnande utopi och vägran.

*Kattis Honkanen
är utbildad kognitiv kortidsterapeut och
universitetslärare i genus*vetenskap.*

